

OPRA PÁL

ERDÉLY LAKOSSÁGÁNAK FOGLALKOZÁSOK SZERINTI MEGOSZLÁSA AZ 1930-AS NÉPSZÁMLÁLÁSI ADATOK ALAPJÁN*

Erdély, Bánság, Kőrösvidék és Máramaros – a továbbiakban Erdély – területén az 1930. évi népszámlálás 5 548 363 lelket vett számba. Ennek a népességnek a különböző foglalkozási csoportok közötti megoszlását az egész ország, illetőleg az egyes tartományok foglalkozási arányaival egybevetve az alábbi képet nyerjük:

1. táblázat

A lakosság megoszlása foglalkozások szerint tartományonként

	Románia	Erdély	Munténia	Moldova	Olténia	Dobrudzsa
Östermelés	72,3	69,7	64,2	73,3	84,6	72,1
Bányászat	0,8	1,5	1,5	0,3	-	0,4
Fémipar	1,7	2,3	2,1	1,2	1,2	1,7
Faipar	1,4	1,9	1,4	1,2	0,9	1,0
Építőipar	1,0	1,4	1,4	0,16	0,5	0,8
Textilipar	2,6	3,2	3,0	2,5	1,2	2,0
Élelmezési ipar	1,2	1,5	1,4	1,2	0,7	1,1
Vegyipar	0,6	0,6	1,2	0,4	0,1	0,1
Egyéb ipar	0,1	0,2	0,2	0,1	-	-
Ipar összesen	8,6	11,1	10,7	7,2	4,6	6,7
Hitel	0,5	0,5	0,8	0,5	0,2	0,3
Kereskedelem	3,7	3,1	4,7	4,2	1,8	4,0
Összesen	4,2	3,6	5,5	4,7	2,0	4,3
Közlekedés	2,8	2,5	4,4	3,2	1,5	3,6
Bányászat és ipar- forgalom	13,6	18,7	22,1	15,4	8,1	15,0
Közintézmények	4,8	4,4	5,8	5,4	4,1	5,5
Vegyes foglalkozá- sok csoportja	5,9	6,7	7,2	5,5	2,8	6,7
Ismeretlen	0,6	0,5	0,7	0,5	0,3	0,6

* A közölt dokumentum leelőhelye: OSZK Kézirattára, TLA, 1518/95. Köszönjük Bárdi Nándornak, hogy levéltári munkája során felhívta figyelmünket a tanulmányra. (A Szerk.)

Erdély lakosságának 69,7%-a foglalkozik tehát őstermeléssel, 18,7%-a a bányászat és iparforgalom körében talál elhelyezkedést, 11,6%-a pedig egyéb foglalkozásokhoz tartozik. Ugyanakkor az egész ország agrárhányadosa 72,3%, a bányászat és iparforgalom az egész ország népességének 13,6%-át foglalja le és 14,1% tartozik a többi foglalkozások csoportjaiba. Erdély lakossága kétségtelenül agrár jellegű,¹ de ipara viszonylag több embert foglalkoztat, mint a tartományok közül bármelyik és felette áll az ipari foglalkoztatottak országos hányadának is.

2. táblázat

Az ország iparforgalmi népességének tartományok közötti százalékos megoszlása, az egyes ide tartozó foglalkozási csoportokon belül

	Erdély	Munténia	Moldova	Olténia	Dobruzsza
Bányászat	53,5	39,7	4,1	0,7	2,0
Fémipar	46,8	31,0	10,6	6,5	5,0
Faipar	50,5	25,9	13,6	6,2	3,8
Textil- és ruházati ipar	45,2	30,5	15,3	4,7	4,3
Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása	43,7	30,7	15,4	5,3	4,8
Vegyészeti, papír- és sokszorosító ipar	36,2	50,6	10,0	2,0	1,2
Egyéb ipar	45,2	36,0	13,8	2,3	2,7
Ipar összesen	45,9	32,0	12,9	5,1	4,1
Hitel- és kereskedelmi ügynökségek	33,6	42,9	15,2	4,8	3,5
Kereskedelem	33,0	36,0	19,5	5,3	6,2
Közlekedés	31,4	39,2	17,6	5,2	6,6
Bányászat és iparforgalom	40,8	34,9	14,6	4,9	4,8

Tény az, hogy az agrárfoglalkozásúak száma a tartományok közül Munténiában viszonylag a legkisebb, az is igaz, hogy a kereskedelem körébe tartozó népesség aránya szintén jobb Munténiában, mint Erdélyben, de ennek az a magyarázata, hogy Bukarestben nagyszámú ipari és kereskedelmi vállalat tömörül, és úgy ezek, mint a Prahova völgyi olajkutak sok alkalmazottat foglalkoztatnak, ami az őstermelés népességének arányát rontja. Az azonban még nem dönti meg az erdélyi iparforgalom népességlekötő erejének elsőbbségét, mert az ország összes ilyen foglalkozású lakosságának 41%-a Erdélyben talál megélhetésre, tisztán az ipari népességből pedig 45,9% esik Erdélyre. Sorrendben a második Munténia, ahol a lakoságnak több mint 1/3-a (34,9%) tartozik a bányászat és iparforgalom körébe, abszolút számban ez kerekén 885 000 lelket jelent, amiből 430 000 esik az iparra, ez pedig az ország iparos népességének 32,0%-a. Bukarest egymagában közel 370 000 iparforgalmi népességgel rendelkezik, ami a tartomány összes ilyen foglalkozású lakosságának több mint 40%-át jelenti.

Harmadik helyen Moldova áll az ország bányász- és iparforgalmi népességének 14,6%-ával. Ipari foglalkoztatottjainak száma 173 000, az ország iparos népességének 12,9%-a. Az iparforgalmi népesség a következő két tartomány (Olténia, Dobrudzsa) egyikében sem éri el országos viszonylatban az 5%-ot. [L. 2. táblázat.]

Világos tehát, hogy a bányászati és faipari lakosság abszolút többsége, a fémipari-, textil- és ruházati cikkek, valamint az ételmezési és élvezeti cikkek gyártásánál foglalkoztatottak relatív többsége Erdélyben helyezkedik el. A vegyészeti, papír- és sokszorosítóipar, valamint a hitelügy, kereskedelem és közlekedés körébe tartozó népességből 1/3 rész esik Erdélyre, és így ezekben a foglalkozási csoportokban Munténia után Erdély a második helyre kerül, míg az ezt megelőző többi foglalkozási csoportban Erdély után Munténia köti le a legnagyobb tömegeket. Moldova minden csoportban a harmadik helyezett, a negyedik és ötödik helyen Olténia és Dobrudzsa váltakoznak.

3. táblázat
A keresők és eltartottak aránya
tartományonként

	Kereső %	Eltartott %
Erdély	58,9	41,1
Munténia	56,5	43,5
Moldova	56,8	43,2
Olténia	62,1	37,9
Dobrudzsa	55,0	45,0

Erdélyben általában a lakosság nagyobb része tartozik a keresők közé, mint a többi tartományokban, így az eltartottak kisebb súllyal nehezednek a keresőkre itt, mint az ország egyéb részein.

A keresőknek ez a magas hányadosa annak a bizonyítéka, hogy a gyermekek, ifjak és nők munkaereje a termelő munkában intenzíven igénybe van véve. Általában a keresőkre nehezedő teher legnagyobb Dobrudzsában, ahol 100 keresőre 82 eltartott esik, a legkisebb Olténiában, ahol 61 eltartott jut minden 100 keresőre. Munténia és Moldova középen helyezkedik el, itt mindkét tartományban 77 eltartott terhel minden 100 keresőt, míg Erdély 100 keresőre eső 70 eltartottal a harmadik helyen van.

A keresők és az eltartottak viszonyát tartományok közötti párhuzamban foglalkozási csoportokon belüli részletességgel a 4. táblázatban szemléltetjük.

Az őstermelés körébe tartozó népesség munkaerejét a legjobban kihasználja, amiért e foglalkozási csoport keresőire eső eltartottak száma a legkisebb.

A bányászat viszont a legsúlyosabb családi terheket hordozza az összes foglalkozási csoportok közül, de itt is Erdély van leginkább megterhelve 100 keresőre eső 205 eltartottal. A tartományok viszonylatában az erdélyi bányász-keresők 12,0%-kal nagyobb terhet hordoznak, mint a dobudzsai, 13%-kal, mint a munténiai, 19,0%-kal, mint a moldovai és 44,0%-kal, mint az olténiai sorstársaik. Az iparban és kereskedelemben viszont a legkisebb teher Munténia után az erdélyi keresőkre esik. Fokozatosan emelkedik az eltartottak száma Olténiában és Moldovában, a legmagasabb számot Dobrudzsában

éri el. A közintézményeknél elég alacsony az eltartottak száma minden tartományban, aminek az a magyarázata, hogy a szellemi foglalkozásúak általában magasabb korban alapítanak családot, mint más foglalkozásbeliek, s az egyke is jobb talajra talál az értelmiségi réteg soraiban, mint másutt. Nem tévesztve szem elől azonban azt a tényt sem, hogy a családfenntartás gondjait gyakran megosztja férj és feleség éppen ebben a foglalkozási kategóriában. Az eltartottak számával kapcsolatban általában megjegyezzük, hogy annak alacsony, illetőleg magas volta egymagában még nem bizonyíték a gazdasági élet, a termelési ág rentabilitása mellett vagy ellen, hanem igenis a gazdasági élet virágzásának egyik következményeként jelentkezik az eltartottak számának növekedése.

4. táblázat

A 100 keresőre eső eltartottak száma foglalkozási csoportok szerint

	Erdély	Munténia	Moldova	Olténia	Dobrudzsa
Összes lakosság	70	77	77	61	82
Östermelés	55	60	61	53	68
Bányászat	205	180	167	114	181
Fémipar	124	139	161	173	166
Faipar	132	135	151	123	139
Építőipar	149	159	181	143	185
Textil- és ruházati ipar	87	85	105	81	96
Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása	119	124	154	123	163
Vegyészeti, papír- és sokszorosító ipar	117	120	131	103	117
Egyéb ipar	96	96	105	81	89
Ipar általában	115	117	135	118	136
Hitelügy és kereskedelmi ügynökségek	103	87	117	115	127
Kereskedelem	90	106	125	108	146
Kereskedelem általában	91	103	124	109	144
Közlekedés	179	187	218	211	189
Bányászat és iparforgalom	122	117	131	128	140
Közintézmények	75	79	84	102	73
Vegyes foglalkozások csoportja	168	126	185	196	167
Ismeretlen foglalkozások csoportja	80	82	79	109	101

Az ipar egyes csoportjai közül az építőipar eltartottjai a legnépesebbek minden tartományban – Olténia kivételével –, Dobrudzsában és Moldovában a 100 keresőre eső eltartottak száma 180-on felül van, Munténiában már 14,5%-kal, Erdélyben 20%-kal és Olténiában 22,6%-kal kevesebb ez a szám, mint

Dobrudzsában. Elég magas számú eltartott jut Olténiában, Dobrudzsában és Moldovában a fémipar keresőire, Dobrudzsában és Moldovában az élelmezési és élvezeti cikkek gyártására és a faipar keresőire, míg a többi ipari csoportokban a keresők száma emelkedik, illetőleg a keresőkre nehezedő teher csökken.

Rövid összehasonlításunk eredményeként leszűrhetjük, hogy Erdély az ország közgazdasági életének elsőrangú fontosságú tényezője. Viszonylag fejlett iparának tanúsága, népességének az egyes termelési ágakban való elhelyezkedése, ami alapja további iparosodásának is. Az őstermelés népességeltartó képessége ugyanis korlátozott és jelenlegi termelési színvonal mellett erdélyi viszonylatban már jórészt ki is van merítve, tehát a további népszaporulatot az ipar van hivatva felvenni, illetőleg lekötni. A helyes iparpolitika feladata, hogy Erdély ipara e feladatának meg is feleljen.

Ezek után méltán vetődik fel a kérdés: hogyan néz ki az erdélyi nép foglalkozási struktúrája részleteiben? Az itt élő magyarság milyen feladatokat teljesít? Hogyan veszi ki részét az építő munkában? A közgazdasági élet egyes pontjain milyen mértékben van jelen népi erőihez képest? A következőkben ezekre a kérdésekre adunk feleletet a számokon keresztül.

Az 5 548 363 lelket kitevő erdélyi lakosságból az őstermelés körébe tartozik 3 865 276 (69,7%), a bányászat és iparforgalom leköt 1 035 937 egyént (18,7%), az értelmiségi foglalkozások 615 813 embernek adnak kenyeret (11,1%), míg az ismeretlen foglalkozásúak száma 30 937-et tesz ki (0,5%).

Az erdélyi magyarság foglalkozási megoszlását párhuzamba állítva a fenti általános adatokkal azt találjuk, hogy az itt élő magyarság 58%-a az őstermelés, 27,7%-a a bányászat és iparforgalom, 13,4%-a értelmiségi és 0,8%-a az ismeretlen foglalkozásúak körébe tartozik. A magyarság agrárhányadosa tehát alatta van az erdélyi átlagnak, míg részesedése a többi foglalkozási csoportokban az erdélyi általános arányokat túlhaladja. Hasonló eredményre jutunk az erdélyi városok adatainak a vizsgálatánál is.

5. táblázat

Az erdélyi városok összes és magyar lakosságának foglalkozási csoportok szerinti megoszlása

	Őstermelés	Bányászat	Ipar	Kereskedelem	Közlekedés	Bányászat és iparforgalom	Értelmiség	Ismeretlen foglalkozás
	<i>körébe tartozók (%-ban)</i>							
Általában	11,1	1,3	30,6	11,9	7,9	51,6	35,5	1,7
Magyar	10,6	1,6	36,9	10,4	8,6	57,5	30,2	1,7

Vizsgálva azt, hogy a magyarság részvétele az erdélyi közgazdasági élet egyes termelési ágaiban miként viszonylik saját népi erőihez, arra az eredményre jutunk, hogy úgy vidéken, mint városokon, minden foglalkozási cso-

portban számarányán felül van jelen. Ez alól csak az őstermelés kivétel. (A magyarság nemzetiségi arányszáma Erdélyben 24,4%, a városi népességben 37,9%.)

Az egyes foglalkozási csoportok vármegyei aránya természetesen nagy eltéréseket mutat úgy általános, mint magyar szempontból.

6. táblázat

A teljes foglalkozási megoszlás Erdélyben vármegyék szerint (a teljes lakosságban)

Vármegye	Összes lakosság	Őstermelés	Bányászat	Ipar	Kereskedelem	Közlekedés	Bányászat és ipar-forgalom	Értelmiség	Ismeretlen foglalk.
Alsófehér	212 749	72,6%	2,8%	8,9%	2,8%	2,5%	17,0%	10,1%	0,3%
Beszterce-Naszód	144 131	78,5%	0,7%	8,1%	2,9%	1,0%	12,6%	8,6%	0,3%
Brassó	168 129	43,2%	0,8%	23,9%	6,8%	5,4%	36,9%	18,9%	1,1%
Csík	145 806	71,2%	0,2%	11,4%	3,0%	2,8%	17,5%	10,8%	0,5%
Fogaras	86 039	81,3%	0,0%	7,9%	2,0%	0,7%	10,6%	7,9%	0,2%
Háromszék	136 122	68,1%	0,7%	15,2%	2,8%	2,1%	20,9%	10,8%	0,3%
Hunyad	332 118	67,8%	12,0%	6,8%	2,2%	2,5%	23,5%	8,4%	0,3%
Kisküküllő	149 482	81,5%	0,2%	6,8%	1,9%	1,3%	10,2%	8,1%	0,3%
Kolozs	334 991	61,6%	0,7%	12,4%	5,2%	4,3%	22,6%	15,2%	0,6%
Maros-Torda	289 546	72,1%	0,1%	10,9%	3,5%	2,5%	17,0%	10,3%	0,6%
Nagyküküllő	147 994	70,5%	0,5%	13,5%	3,4%	2,2%	19,6%	9,5%	0,5%
Szeben	194 619	59,1%	0,2%	16,8%	4,8%	2,9%	24,7%	15,8%	0,4%
Szolnok-Doboka	219 355	80,9%	1,0%	5,6%	2,8%	1,6%	11,1%	7,7%	0,3%
Torda-Aranyos	183 282	75,7%	0,4%	12,6%	2,0%	2,1%	17,1%	6,8%	0,3%
Udvarhely	130 282	80,4%	0,4%	7,5%	2,3%	0,8%	11,0%	8,3%	0,3%
<i>Történeti Erdély összesen</i>	2 874 641	69,9%	2,0%	11,1%	3,3%	2,5%	18,9%	10,7%	0,4%
Arad	423 649	68,7%	0,1%	11,9%	3,7%	2,9%	18,6%	11,7%	1,0%
Bihar	510 318	71,8%	0,2%	10,2%	3,9%	2,3%	16,6%	10,9%	0,7%
Máramaros	161 575	68,2%	1,0%	8,7%	5,6%	2,8%	18,1%	13,0%	0,7%
Szatmár	294 875	67,1%	2,2%	10,7%	4,6%	3,0%	20,4%	11,7%	0,7%
Szilágy	343 347	80,2%	0,4%	6,9%	2,8%	1,5%	11,6%	7,7%	0,4%
<i>Körösvidék és Máramaros összesen</i>	1 733 764	71,6%	0,6%	9,9%	3,9%	2,5%	16,9%	10,8%	0,7%
Krassó	200 929	65,4%	5,3%	15,8%	2,0%	1,8%	24,9%	9,3%	0,5%
Szörény	239 586	74,2%	0,8%	9,9%	2,5%	2,5%	15,7%	9,6%	0,5%
Temes-Torontál	499 443	61,3%	0,1%	14,3%	4,6%	3,1%	22,2%	15,7%	0,8%
<i>Bánág összesen</i>	939 958	65,5%	1,4%	13,5%	3,5%	2,7%	21,1%	12,7%	0,6%
Összesen	5 548 363	69,7%	1,5%	11,1%	3,5%	2,5%	18,7%	11,1%	0,6%

7. táblázat

A teljes foglalkozási megoszlása Erdélyben vármegyék szerint (a magyar lakosságban)

Vármegye	Összes lakosság	Őstermelés	Bányászat	Ipar	Kereskedelem	Közlekedés	Bányászat és ipar-forgalom	Értelmiség	Ismeretlen foglalk.
Alsófehér	24 028	43,4%	3,9%	20,7%	5,4%	6,0%	36,0%	19,8%	0,8%
Beszterce-Naszód	7476	54,7%	6,4%	16,8%	2,7%	4,1%	30,0%	15,2%	0,0%
Brassó	44 761	29,6%	0,9%	34,3%	7,6%	9,2%	52,0%	17,4%	1,0%
Csík	120 627	72,5%	0,2%	11,3%	2,6%	2,6%	16,7%	10,4%	0,4%
Fogarás	4768	44,3%	0,1%	24,4%	5,7%	4,4%	34,6%	20,6%	0,4%
Háromszék	109 381	68,6%	0,6%	16,3%	2,7%	1,9%	21,5%	9,6%	0,2%
Hunyad	37 584	16,2%	40,8%	15,4%	3,6%	5,5%	65,3%	17,7%	0,8%
Kisküküllő	35 306	72,4%	0,3%	13,1%	2,1%	2,5%	18,1%	9,3%	0,3%
Kolozs	100 759	43,6%	1,1%	23,2%	6,0%	7,2%	37,4%	18,1%	0,9%
Máros-Torda	123 317	66,7%	0,3%	15,5%	3,1%	3,3%	22,1%	10,6%	0,6%
Nagyküküllő	17 419	42,4%	2,1%	28,4%	4,3%	8,5%	43,2%	13,7%	0,6%
Szeben	9085	11,9%	0,5%	41,2%	8,3%	9,4%	59,3%	27,9%	0,9%
Szolnok-Doboka	33 870	67,1%	3,2%	11,3%	3,0%	4,0%	21,4%	11,0%	0,5%
Torda-Aranyos	39 214	57,4%	0,9%	22,7%	3,5%	4,1%	31,2%	10,9%	0,6%
Udvarhely	119 385	82,4%	0,4%	7,3%	1,8%	0,7%	10,1%	7,2%	0,3%
<i>Erdély összesen</i>	826 980	60,7%	2,6%	16,6%	3,5%	3,8%	26,6%	12,1%	0,5%
Arad	82 488	46,7%	0,2%	24,3%	6,4%	3,5%	34,3%	17,4%	1,6%
Bihar	152 942	53,8%	0,2%	21,6%	5,0%	3,5%	30,3%	14,7%	1,1%
Máramaros	11 174	23,4%	9,7%	23,1%	3,1%	8,7%	44,6%	30,2%	1,7%
Szatmár	74 191	52,3%	3,9%	19,1%	3,5%	3,5%	30,0%	16,9%	0,9%
Szilágy	107 662	75,5%	0,5%	11,0%	2,1%	1,9%	15,4%	8,6%	0,5%
<i>Körösvidék és Máramaros összesen</i>	428 457	56,8%	1,1%	19,1%	4,2%	3,2%	27,7%	14,5%	1,0%
Krassó	5032	23,0%	2,7%	45,3%	5,9%	6,3%	60,3%	15,7%	1,1%
Szörény	15 838	42,5%	0,6%	25,6%	5,4%	7,1%	38,7%	17,5%	1,3%
Temes-Torontál	76 969	41,3%	0,2%	22,6%	7,4%	6,4%	36,6%	20,6%	1,5%
<i>Bánság összesen</i>	97 839	40,5%	0,4%	24,3%	7,0%	6,5%	38,2%	19,8%	1,5%
Összesen	1 353 276	58,0%	2,0%	17,9%	4,0%	3,8%	27,8%	13,4%	0,8%

Az őstermelés aránya a legnagyobb Kisküküllő, Fogarás, Szolnok-Doboka, Udvarhely és Szilágy megyében, ahol az agrárnépesség arányszáma a 80%-ot meghaladja. Az erdélyi átlagot – 69,7% – 13 vármegye agrárhányadosa lépi túl, a többi 10-ben ennél alacsonyabb. Az őstermelő lakosság legkisebb arányban van képviselve Szeben, Temes-Torontál és Kolozs megyében, de

még mindig a lakosság abszolút többségét képezi, Brassó megyében azonban csak 43,2%-os arányt ér el. Városokon természetesen kevés az őstermelő lakosság. A város az iparforgalmi és értelmiségi foglalkozások tömörülő helye. A 8 törvényhatósági jogú város közül Szatmárnémeti őstermelőinek az aránya a legnagyobb (17,9%), de Temesvár és Nagyszeben agrárhányadosa még a 3%-ot sem éri el. Nagyszalonta és Naszód az a két város (1910-ben mindkettő nagyközség), ahol az agrárnépesség 40% körül mozog, relatív agrártöbbségű még Szászsebes, a többi város őstermelő népessége sehol sem éri el a viszonylagos többséget sem. [L. 7. táblázat.]

A magyarság, amint már megállapítottuk, a városok őstermelő lakosságában csak kis mértékben van képviselve. Ennek ellenére 7 városban az agrárnépesség több mint 80%-át alkotja, további 7 városban az őstermelők 50–80%-a magyar, 20–50% között mozog 16 város magyar őstermelőinek az aránya, de a többi 19 városban a 20%-ot sem éri el. Meg kell jegyeznünk, hogy a nagy magyar őstermelő arányokat mutató városok a Székelyföldön és a Tisza síkság szegélyén helyezkednek el, ahol a vidék is magyar többségű, vagy éppen tiszta magyar, tehát az agrártöbbség ennek természetes következménye.

A kisebb őstermelő ágak, mint az erdészet, vadászat, halászat, állattenyésztés, zöldség- és gyümölcskertészet erdélyi viszonylatban is kis számokkal szerepelnek, a vármegyéknél ezek a számok elaprózódnak, s egy pár vármegyét kivéve – Máramaros – arányuk elenyésző.

A bányászat és iparforgalom 1 035 937 lelket kitevő népessége a 8. táblázatban szereplő kategóriák között oszlik meg.

A bányászat általában a megyék lakosságában gyenge arányban van képviselve: 17 vármegyében az 1%-ot sem éri el és Hunyad (12%,) Brassó (5,3%), valamint Alsófehér kivételével abszolút számuk is elég alacsony.

A városok közül Petrozsényben és Felsőbányán a bányász lakosság az összes népességnek közel 40%-át éri el, de ez az arány Nagybányán is 15,1%. A felsorolt városok egyszersmind a magyar bányász-munkásság tömörülő helyei is. A magyar bányásznépesség zöme Hunyad megyében, egy másik jelentős tömege Szatmár megyében van, de Kolozs, Szolnok-Doboka és Máramaros vármegye is ezret meghaladó magyar bányász lakossággal rendelkezik. A magyar bányásznépesség az erdélyi ilyen foglalkozásúaknak 1/3-át alkotja.

Az ipari népesség a bányászat és iparforgalom körébe tartozóknak több mint 60%-át teszi ki. Legmagasabb arányt Brassó megyében éri el, ahol az összlakosságnak 23,8%-a él az iparból. Brassó után sorrendben következik

8. táblázat
A bányászat és iparforgalom területén
dolgozók megoszlása

	Személyek száma	A népesség ...%-a
Bányászat	80 956	1,5
Ipar	617 727	11,1
Kereskedelem	196 948	3,6
Közlekedés	140 706	2,5
Összesen	1 035 937	18,7

Szeben, Krassó, Háromszék és Temes-Torontál 15% körüli iparos-népességgel, további 8 megyében pedig az iparos arány 10%-on felüli. A legkisebb arányú iparosodást Szolnok-Doboka megyében látunk, ahol az iparosság az összlakosságnak 5,5%-a.

Ami az iparos tömegek súlyát illeti, változik a helyzet, mert első helyre Temes-Torontál kerül, ahol 71 653 az iparos népesség száma, ami az erdélyi iparos lakosság 11,6%-át jelenti. Az iparból élők nagy tömegeit köti le Bihar és Arad megye, egyenként az erdélyi ipar 8%-on felüli részesedéssel és több mint 50 000-et számláló iparos tömegeivel. Sorrendben Kolozs megye következik, ahol az erdélyi iparosság 6,5%-a talál megélhetést. Ez az arányszám Brassó megyében 6,3%, Szeben megyében 5,2%, Krassó, Maros-Torda és Szatmár megyében 5,1%.

A városok közül legnagyobb arányú iparos népessége Resicának van (73,8%), utána következik Meggyes 47,7%-kal, Szászrégen 41%-kal. A 40%-ot még megközelíti Brassó (38,8%), Sepsiszentgyörgy (38,6%), Vajdahunyad (37,8%) és Torda (37%) iparos lakosságának aránya, míg a tulajdonképpeni nagyipari centrumok (Temesvár, Arad, Nagyvárad, Nagyszeben, Marosvásárhely, Szatmárnémeti) iparos népességének aránya csak a 30% körül mozog.

A magyar ipari lakosság Erdély iparosságának kereken 40%-át alkotja és a székely megyéken kívül Bihar és Kolozs megyében van abszolút többségben. Viszonylagos többséggel rendelkezik Brassó, Kisküküllő, Arad, Szatmár és Szilágy megyében, de az erdélyi magyar iparnak több mint a 7%-a tömörül Temes-Torontálban, és közel 5%-a Torda-Aranyosban.

A városok jelentősége az ipar szempontjából általában nagy, de az erdélyi magyar iparra nézve ez fokozott mértékű, mert a magyar ipar túlnyomó része városokban helyezkedik el. Élesen domborodik ki ez a tény abban, hogy a magyar városi lakosságban az iparosréteg nagyobb arányú. De az ipar egyes csoportjaiban is magas százalékkal – általában 40%-on felül – részesedik a magyar iparos népesség. Leszögezhetjük tehát nyugodtan, hogy az erdélyi ipar centrumai az itteni magyar ipari foglalkozásuk gócpontjai is.

Ami az egyes ipari csoportoknak az összes iparos népességhez való viszonyát illeti, a textilipar fölényét állapíthatjuk meg, mert itt az ipari népesség 28,6%-a kap kenyeret. A fémipar 21%-os aránya után harmadik helyre kerül a faipar 17,3%-kal, de az élelmezési és élvezeti cikkek gyártásában foglalkoztatottak, valamint az építészeti ipar népességének arányszáma is 10%-on felüli.

A kereskedelemmel foglalkozók a népesség legnagyobb részét foglalják le Brassó, Máramaros, Szeben, Kolozs és Szatmár megyében. Ennek ellenére a legnagyobb számmal rendelkezik a kereskedelemmel foglalkozók csoportja Temes-Torontál, Bihar, Kolozs, Arad és Szatmár megyében. A nagy kereskedő tömegeket számláló városok a törvényhatósági jogú városok. Ezek között is Nagyvárad, Kolozsvár, Temesvár áll az élen, de magas a kereskedők ará-

nya Szászrégenben (16,3%), Kézdivásárhelyen (15,2%), Szamosújváron (14,5%), Csíkszeredán (14,3%), s általában ott, ahol az izraelita vallásúak száma jelentékeny. Az erdélyi városok közül 20-ban a kereskedelem körébe tartozó népesség aránya fölötte van ezen foglalkozási ágban található összes lakosság erdélyi átlagának, míg a többiben az átlag alatt marad.

A magyarság Erdély kereskedelmében jelentékeny népszámmal van képviselve. Általában a kereskedő népesség 25,6%-a, a hitelügy és kereskedelmi ügynökségek népességének 39,9%-a magyar. Ez az arány a városoknál 31,2%-ra, illetőleg 40,5%-ra emelkedik. Az erdélyi magyar kereskedelem fő fészkei – éppen úgy, mint az iparban – egybeesnek a kereskedelem fent elsorolt központjaival.

A közlekedés körében a legtöbb elhelyezkedést viszonylag Brassó, Kolozs és Szilágy megyében találunk, következményeként az illető megyékben fekvő csomópontoknak. A törvényhatósági jogú városok sorából a közlekedés körébe tartozó népesség magas arányszámával kiemelkedik Brassó (11%), Temesvár (10,6%) és Kolozsvár (10,2%), míg a többi városok közül Orsova arányszáma (19,9%) kiugró. Ennek az a magyarázata, hogy Brassóban és Kolozsváron vasúti üzletvezetőség van, a másik két város pedig a folyami hajózás vonalába esik. A magyarság aránylag magas képviselettel rendelkezik Brassó, Orsova, Oravica, Segesvár, Balázsfalva, Karánsebes és Dés közlekedési népességében.

A szellemi pályákon működők számereje bizonyos fenntartással a kultúra fokmérőjének tekinthető, azért városokban vagy jelentékenyebb várossal rendelkező megyében a közintézmények körében és szabad pályákon működők aránya rendszeren magasabb, mint máshol. A vármegyék viszonylatában itt Szeben, Brassó és Kolozs áll az élen, ami részben még azzal is magyarázható, hogy a sokfelekezetű Erdély vallási és kultúrcentrumai a fenti megyékben vannak, amelyek sok értelmiségit kötnek le. A törvényhatósági jogú városokon kívül a közintézmények körébe tartozó népesség aránya magas Gyulafehérváron (teológia!), Fogarason (közigazgatási iskola!), Abrudbányán, Désen és Csíkszeredán.

A vegyes foglalkozásúak csoportjába soroltak nagyrészt az értelmiségiek közé tartoznak, éspedig inkább a szabad pályákon működők csoportjába. Arányuk Brassó, Kolozs, Szeben és Temes megyében, illetőleg a törvényhatósági jogú városokban a legnagyobb.

A magyarság a közpályákon – közintézményekben – kisebb arányú népességgel szerepel, mint saját arányszáma vagy az erdélyi átlag, úgy a vármegyékben, mint a városokon. Itt magyarázatul szolgál az, hogy az államhatalom a többségiket részesíti a közhivatalokban előnyben. A szabad foglalkozásúak csoportjában azonban úgy a megyék, mint a városok adatainak tanúsága szerint saját számarányát meghaladja. A városok átlaga például 10,8%, de a városok magyar lakosainak 22,8%-a szabad foglalkozású. Erdély

összes ilyen foglalkozású népességének 41,5%-a magyar. A székely városokon kívül 3 törvényhatósági jogú városban, és más 3 városban a magyar szabad foglalkozásúak csoportja az ilyen népesség abszolút többségét, további 14 városban viszonylagos többségét alkotja.

Vármegyék viszonylatában az őstermelő keresők aránya a legnagyobb Krassó (70,6%) és Hunyad (70%) megyében, a legkisebb Máramaros (60,2%), Csík és Kisküküllő (61%) megyében. A városok őstermelő keresőinek helyzete egy árnyalattal súlyosabb, mint általában. Torda őstermelő lakosságából például 55,9% a kereső, de a többi városokban ennél több.

A bányász-keresők hordozzák a legnagyobb családi terhet, mert a bányásznépességnek csak 1/3-a a kereső. A vármegyék közül Máramarosban a legkisebb a keresők aránya (26,7%), mert 100 keresőre 275 eltartott jut. Hunyad, Krassó, Szatmár és Alsófehér megyében, ahol a népesebb bányásztömegek vannak, a keresők aránya 32–34% között mozog, ami azt jelenti, hogy 100 keresőre jut 189–212 eltartott.

Az iparban a keresők aránya 45,0%, illetőleg 100 keresőre 122 eltartott esik. Az egyes ipari csoportokon belül azonban éppen úgy, mint vármegyei viszonylatban is, ez az arány hullámzik. Az építőipar, faipar, fémipar, élelmezési és élvezeti cikkek gyártása, valamint a vegyi-, papír- és sokszorosító ipar keresőinek megterhelése nagyobb; a textil és ruházati iparé kisebb. De kevesebb eltartott jut a városi ipari keresőkre is, mint a vidékiekre.

A fémipar vármegyei viszonylatában a keresők legmagasabb arányszámát Kolozs (49,6), Brassó (48,1) és Temes-Torontál (47,7) mutatja. A legalacsonyabb Máramaros (37,8) és Torda-Aranyos vármegyében. Azonban Máramaros és Torda-Aranyos fémipari arányszáma együttesen is alig haladja meg az erdélyi ilyen szakmai munkásság 3%-át, ezért az erdélyi átlag alakulására alig van hatással. Ez pedig általában 100 keresőre 124 eltartott, ami városokon 107-re csökken. A faipari keresőknél erdélyi átlagban 132, városokon 112 eltartott jut 100 keresőre. Vármegyei viszonylatban pedig a legnagyobb Temes-Torontálban (48,6%), a legkisebb Máramaros (33,8) és Csík (36,4) megyében a keresők száma. Az építőipar keresői a legmagasabb arányt Fogaras, Szörény és Brassó megyében érik el, míg a legkisebb számmal Torda-Aranyos, Csík és Maros-Torda építőipari népességében vannak képviselve. Általában 149, városokon 130 eltartott jut 100 kereső építőiparban foglalkoztatott-ra. Kiugró az ipari csoportok sorában a textil- és ruházati ipar keresőinek magas aránya: 100 keresőre 87, városokon 84 eltartott. Erdélyben csak 5 vármegye akad, ahol a textilipari munkásság keresőinek százaléka az összes ilyen foglalkozási csoport népességének az 50%-át nem éri el, Krassó-Szörény és Temes megyében például 57–58%. Az élelmezési és élvezeti cikkek gyártása, valamint a vegyi-, papír- és sokszorosító ipar népességének keresői körülbelül egyforma arányt mutatnak (50–52%): 100–120 eltartott 100 keresőre. Természetesen itt is vannak kilengések a vármegyék között: Máramaros,

Szolnok-Doboka a legkisebb, Hunyad, Krassó, Temes, Nagykovácsly a legnagyobb kereső arányokat mutatja.

A kereskedelemben a keresők aránya majd minden megyében magas: a 100 keresőre eső eltartottak száma 6 vármegye kivételével a 100-on alul van. Kiugró Máramaros és Szolnok-Doboka megye alacsony kereső arányával. Erre magyarázattal szolgál az illető megyék kereskedelemmel foglalkozó szaporas zsidósága.

A közlekedés körében érthető módon magas az eltartottak aránya, mert a nők és gyermekek itt kevésbé állíthatók munkába. Fordított a helyzet a közintézmények és vegyes foglalkozásúak csoportjában, mert itt a 100 keresőre eső eltartottak száma már közel áll a 100-hoz. Itt is és általában minden foglalkozási csoportban Máramaros a megyék viszonylatában a legmagasabb eltartott tömegeket tünteti fel. Ez onnan van, hogy a megye természetes szaporulata a legnagyobb az ország részben, tehát itt van a legtöbb gyermek, ami az eltartottak számát növeli.

Az erdélyi népesség foglalkozási kérdéseinek taglalása ismertetésünk keretében nincs kimerítve. Erre az eddig közölt hivatalos statisztikai adatok nem is adnak módot, de ez nem is volt célunk. Nemcsak azért nem, mert az itt közölt adatok már megváltoztak, hisz a bécsi döntés következtében a magyar iparos népesség egy része Erdély északi részében tömörült, a magyarság ipari súlya tehát ebben az irányban kissé eltolódott, hanem, mert ezek a számok is beszédesen bizonyítanak az erdélyi magyarságnak a teremtő munkában, a kultúr-tevékenységben való aktív, sőt iránymutató tevékenysége mellett.

Jegyzet

¹ Románia is agrárállam.